תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר נשים

# הגהות יעב"ץ על קידושין

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# הגהות יעב"ץ על קידושין

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד. 5
דף ד: 6
דף ה. 6
דף ה: 6
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ז. 7
דף ח. 7
דף ח: 7
דף ט. 7
דף ט: 7
דף י. 7
דף י: 7
דף יא. 8
דף יב. 8
דף יב: 8
דף יג. 8
דף טו. 9
דף טז. 9
דף טז: 9
דף יז. 9
דף יז: 9
דף יח. 9
דף יח: 10
דף יט. 10
דף כ. 10
דף כ: 10
דף כב. 10
דף כב: 11
דף כג. 11
דף כד. 11
דף כד: 11
דף כה: 11
דף כו. 11
דף כו: 11
דף כז. 11
דף כח. 12
דף כט. 12
דף כט: 12
דף ל. 13
דף ל: 13
דף לא. 13
דף לב. 13
דף לב: 14
דף לג. 14
דף לג: 14
דף לד. 15
דף לד: 15
דף לז: 15
דף לח. 15
דף לח: 16
דף לט. 16
דף מ. 16
דף מ: 16
דף מא. 17
דף מא: 17
דף מב. 17
דף מג. 17

**דף מג**: ..... 17
**דף מד**: ..... 18
**דף מה**. ..... 18
**דף מה**: ..... 18
**דף מו**. ..... 18
**דף מו**: ..... 18
**דף מז**: ..... 19
**דף מח**. ..... 19
**דף מח**: ..... 19
**דף מט**: ..... 19
**דף נ**. ..... 20
**דף נ**: ..... 20
**דף נא**. ..... 20
**דף נב**: ..... 21

## דף ב.

**תוס' ד"ה בפרוטה. תימה וכו' מפרש באיזה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה.** נ"ב אכתי לא מיחוורא דהא אמרינן פריטי דכספא לא עבדו א"כ הפרוטה דקתני אין זה כסף אלא בשוה א"ה הדרא קושיא ליתני ש"פ אברא אורחיה דתנא למתני לא זו אף זו והשתא אגב מייתי להו חמשה נסיב דרך קצרה:

**ד"ה איטלקי. מפרש ר"ת על שם איטליא של יון.** נ"ב כך נראה לפרש ודאי וכ"פ בערוך אלא שיל"ד ממ"ש ביון האיטלקי עמ"ש בלח"ש פב"ס:

**שם ד"ה וכתיב וכו'** יקח בכסף מעשר ובביאה כצ"ל:

## דף ב:

**גמ' דמדעתה אין שלא מדעתה לא.** נ"ב אע"ג דקטנה מקדשה בע"כ מ"מ אינה נקנית בע"כ דאב:

**שם והודעת להם את הדרך ילכו בה.** כצ"ל ותי' אשר נמחק:

**שם** דהא אשה באונס נמי מטמיא כצ"ל:

**שם הנך נמי צורך ביאה נינהו ואבע"א וכו'.** נ"ב להך לישנא א"ש סיפא נמי דקתני וקונה א"ע בשתי דרכים אלא לאידך שינויא אינו ניחא וצ"ל דאגב רישא תני לסיפא: תוס' ד"ה אי תנא קונה וכו' ולא קתני היבם קונה. נ"ב שהרי היא נקנית לו בע"כ כדתנן ר"פ הבע"י:

## דף ג.

**גמ' מה ירק דרכו להגדל** וכו' אף אתרוג דרכו להגדל כצ"ל:

**רש"י ד"ה אסור בהרבעה** כצ"ל:

**תוס' הנמעל"ד ד"ה אתרוג** וכו' אלא בתר רוב גידולים מדשרו ספיחי ששית כצ"ל:

## דף ג:

**תוס' ד"ה וכי תימא** וכו' הא בושת ופגם גופיהו לא כצ"ל:

## דף ד.

**גמ' סד"א דמתיא סימני נערות הוי זבינ' זבינא דלא מתיא** כצ"ל:

**רש"י ד"ה תושב** וכו' לא יאכל קדש כצ"ל:

## דף ד:

**תוס' ד"ה היכא דיהבה לדידיה וקדשיא כצ"ל**. נ"ב שהתוס' רוצים לגרוס כן לפי פירושם ור"ל וקידשה היא את עצמת לו וצ"ל וקדשיא ודחקו לשנות את הגי' ואינו נראה:
**ד"ה ובעלה** וכו' כמו כולהו קיחות דעריות כצ"ל:

## דף ה.

**גמ' מיבעי' להו** כצ"ל:
**שם לאחיה ולאחותיה**. נ"ב דכותי' בקרא ואחותיך שומרון ובנותיה:
**תוס' ד"ה שכן** וכו' ואינו מגרש כצ"ל:
**ד"ה ורבי יוסי** וכו' אלא דלא דרשי כצ"ל:

## דף ה:

**גמ' אבל היא שנתנה לו ואמרה היא**. נ"ב באדם חשוב מקודשת והוא שיאמר הוא:
**רש"י ד"ה וחיישינן** וכו' שמא לא היו קדושי הראשון קדושין כצ"ל:

## דף ו.

**גמ' כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין**. נ"ב יש רוצים לומר בטוב גיטין דמקמי קדושין דוקא דחמיר ואתי למשריא א"א בגיטא דלאו גיטא הוי ולאו מלתא היא דמי לא משכחת נמי דטיב קדושין חמיר כה"ג דמיירי בה דלאו קדושין הוו או אפכא ומקדש לה אחר וקשרי א"א ושמא משום דמסכתא גיטין נישנית לפני קדושין וכמ"ש סדר הר"מ אע"ג דהיא גופא קשיא עמ"ש ע"ז בהקדמת לזרעים:

## דף ו:

**גמ' דתנן גופו של גט** כצ"ל:
**שם אמר ליה רב נחמן לרב אשי**. נ"ב הא ודאי לא רב נחמן בר חסדא ולא רב נחמן בר יעקב ולא רב נחמן בר יצחק סתמא אלא טובא הוו בהאי שמא והך בתראה טובא הוה:
**רש"י ד"ה המקדש במלוה דאמר התקדשי לי במלוה** כצ"ל:
**ד"ה ה"ג ועוד וכו' שאף בזוז הזה** כצ"ל:
**ד"ה לא צריכא וכו' הך פרוטה דהנאת מלוה**. נ"ב נ"ל שצ"ל מחילת מלוה:
**תוס' ד"ה אשה** וכו' אלא מלשונות דשייכן הכא והכא כצ"ל:

## דף ז.

**גמ' ואתקדש אני לך** כצ"ל וכן בכל העמוד:
**שם אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת**. נ"ב מיהא בעינן שיאמר לה הרי את מקודשת בהנאת קבלת מנה זו כמש"ל:

## דף ח.

**גמ' שוי עשרה בתליסר**. נ"ב אע"ג דהוי טפי מכדי אונאה ואע"ג דלא אמרה ליה ע"מ שאין לך עלי אונאה ואיהו נמי לא פריש מידי סד"א אית ביה ליתא דאסורא קמ"ל דשרי וגם שאינו יכול אח"כ לחזור בו מדין אונאה וביטול מקח היכא דסבר וקבל אפי' בשתיקה לאלתר הוי מחילה כך נ"ל:

## דף ח:

**תוס' ד"ה מנה אין כאן** וכו' כך וכך בגוף החפץ המעות כצ"ל:
**בא"ד כיון שהאחד מהן חוזר**. נ"ב גם י"ל דהו"ל כדברים הנקנים באמירה. אע"ג דהתם עמדו וקדשו כתיבת התנאים דידן הו"ל כעמדו וקדשו דקאמר אע"ג דהוי קנין אתן בההיא הנאה דמחתני אהדדי גמרי ומקני:
**ד"ה משכון** וכו' איירי במשכנו שלא כצ"ל:

## דף ט.

**תוס' והלכתא** וכו' שהוסיף לה נופך משלו. נ"ב משמע להו לישנא דקרא נופך ספיר ויהלום:

## דף ט:

**גמ' אי דקדיש ולא בעיל** כצ"ל:

## דף י.

**תוס' ד"ה עד שיהיו וכו' דגדול הבא על הקטנה**. נ"ב מסתמא ל"פ ר"א אסתם משנה:

## דף י:

**גמ' ומהי שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילה כספא מאכילה** וכו' אין שכספה מאכילה כצ"ל. וכן לקמן וברש"י ובתוס':

## דף יא.

**גמ' ואינה מתקדשת בפחות** כצ"ל:

## דף יב.

**גמ' אמר אימיה**. נ"ב נ"ל אמה צ"ל:
**רש"י ד"ה דומיא דיעוד** וכו' בתוך שני אמהות. נ"ב מתוך שני עבדות באותן שנים שהיא נמכרת לו לאמה:
**ד"ה כהפקר להקנות בדבר מועט** כצ"ל:

## דף יב:

**גמ' לאו כל כמינה דאימך דאסרה לך עלאי** כצ"ל:
**תוס' ד"ה אם הקלנו** וכו' ולא נהירא שהרי השבויי וכו' דאיכא איסור מיתה. נ"ב דבריו אינם מחוורים לי וכי מה ענין א"א דכי מזיד בה איכא ודאי מיתת ב"ד וכי שגג וכו' איכא חטאת קבועה לכל אדם זולת ממזרין מתרבין לשבויה דלא לכהן קיימא דרובא דעלמא לאו כהנים נינהו. ואפי' אתרמי דטמאה היא ואנסיבא לכהן ועבד בשהת אכתי מאי הוי אי שוגג הוא לא מיחייב אמידי לא יהא אלא זר שחיטה בזר כשרה ואידך עבודות טלטול הוא דהוי לבד מהקטרה אליבא דמ"ד לחלק יצאה כדאמר בפ"ג דיבמות (לג ע"ב) אבל בחלל אפ"ה לית ביה חיוב לדעתי כיון שעבודתו כשרה כדלקמן פרק האומר (סו ע"ב) א"כ בדין הוא שלא לחוש בשבויה שלא משכחת חיוב מיתה כלל אף בחששא רחוקה דלא שכיחא כלל:

## דף יג.

**גמ' כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין**. נ"ב ע"ל (דף ו ע"א):
**שם מדור המבול**. נ"ב אע"ג שהשחיתו דרכם ביחוד בזמה והיו עושקין גם א"א כמ"ש עה"פ ויקחו להם נשים וב"נ מוזהר על א"א ועריות מ"מ לא שייך בהם ממזרות דאין אישות לעובדי כוכבים משא"כ בישראל שמרבים ממזרים בישראל שהוא מעוות לא יוכל לתקן ה"ט דקשין אלו:

## דף טו.

**תד"ה ומה מי** וכו' שדה אחוזה יוכיח שנגאל באלה ואינו נגאל בשש וכו' שכן אינו יוצא וכו' להכי אינו יוצא כצ"ל:

## דף טז.

**גמ'** וקונה את עצמה בכסף ובשוה כסף ובשטר. נ"ב (הכא) [הכי] מוכח נמי לכאורה פ"ק דגיטין (דף יג ע"א) במתני' דהאומר [תן שטר] שחרור זה לעבדי דמיירי נמי בע"ע דצריך שטר שחרור ועמ"ש שם בס"ד:

## דף טז:

**גמ' והא איכא מיתת האדון דאין לה קצבה** כצ"ל:

## דף יז.

**גמ' האי מבעי להו לכדתניא יכול** כצ"ל:
**רש"י ת"ל** וכו' ואפי' לא עבד שש שנים שלימות כצ"ל:
**תוס' ד"ה חלה** וכו' בספר ישעיה בשלש שנים כצ"ל:

## דף יז:

**תוס' ד"ה אלא מדרבנן** וכו' להיות לו חלק ירושת אביו. נ"ב מה צורך לכך וכי נמי אינו יורש מדין תורה ילך בין העובדי כוכבים ויתנו לו חלק ירושתו כדיניהם:

## דף יח.

**גמ' כי ירושה לעשו**. נ"ב ס"ד אבות נמי דין בן נח היה להם ולפי מאי דמסיק ס"ל מאברהם ואילך י"ל דין ישראל כמ"ש בחלק הקשורים ובאם לבינה פ' לך לך ועמ"ש גם בי"פ:
**שם ת"ר גנבתו אלף** כצ"ל וכן בכל הענין:
**שם משום פגם משפחה**. נ"ב עשי"ע בראש הספר שלש תשובות ארוכות בדבר בבאור הסוגיא הדק היטב ובס"ד קיימתי נוסחא זו שבספרינו:

## דף יח:

**תוס' ד"ה ר' אליעזר סבר וכו' מדלא כתיב בבוגדו**. נ"ב כלומר להורות על הק"ח אבל באמת אין ו' מורה על ק"ח:
**בא"ד ומחלב חלבו**. נ"ב דברי תוס' אלו אינם הולכים ע"ד הדקדוק הישר:

## דף יט.

**גמ' דתני אבימי ברי דר' אבהו** כצ"ל:

## דף כ.

**גמ' יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו**. נ"ב נראה טעמו שמי שיש לו אשה ובנים כשרים תמנע ותרחק ממנו אהבת השפחה וילדיה משא"כ באין לו קרוב הדנר שימשך אחר אהבת השפחה ובניה וירצה להשאר עבד עולם מה שרחקה התורה:

## דף כ:

**גמ' משכחת לה לחומרא**. נ"ב לקולא כפרש"י שקנהו ברי וכו' לא הספיק לגמור עד שעמד בר' דא"א אין נגאל לחצאין בעי למיהב ליה מאה וחמשין דהא לא קבל מיניה אלא חמשין כפקדון ומבעי ליה לשלומי לכולי פדיוני' דהוי מאתן כפי שניו דהשתא בשעת גאולתו ואיכא נמי מכסף מקנתו וא"א נגאל לחצאין כד זל וקאי במאה ויהיב ליה חמשין כפי שניו ופריק חציו. כי הדר אייקר לא אשבח אלא פלגי' דברשותא דמרי' ויהיב ליה מאה דמי אידך פלגא ונפיק ותו לא מידי והיינו לקולא:

## דף כב.

**תוס' ד"ה שלא ילחצנה** וכו' אלא לפי שגדלה בביתו של דוד עם בנות המלך. נ"ב גם בת בת מלך גשור היתה לפי פירוש די"מ. אבל באמת לפי פשט המקראות אין נראה כן מדקרו לתמר אחותו דאמנון והיא גם היא אמרה אחי אל תעננ. ואי נתעברה בה אמה קודם שלקחה דוד. א"כ לא היתה שום אחוה בין אמנון ותמר שלא היתה אלא חורגתו של דוד לפי"ז ואפי' לאבשלום לא היתה א"כ חשובה אחות כלל דהוא ודאי לא נולד לדוד אלא מאחר שנתגיירה אמו והיה גם אבשלום מותר בה מדין תורה. איברא אשתמיט להו תלמוד ערוך כמ"ש בס"ד הסנהדרין (כא א'):

## דף כב:

**גמ' אלא מעתה שפחה כנענית תקנה בביאה**. נ"ב לכאורה משמע מהכא דאין שיעור להגבהה ובכל דהו סגי לקנין ותקשי בין למ"ד ג"ט בעינן ובין למ"ד טפח מיהא בעיא ע"ל (כו ב') וטוח"מ (קצז) ומיהו לא פליגי רש"י ור"ת אלא בשיעור גובה מעל הארץ ואשה ודאי גבוהה בעביי ג"ט. אבל לפמ"ש לא ניחא אלא שצ"ע כיון דהשפחה בביאה אינו עושה כלום בפעולת הגבהה ואדרבה הוא משפיל עצמו ואיהי קרקע עולם היא:

## דף כג.

**תוס' ד"ה איכא דאמרי** (הנמעל"ד) שאין לו יד כל הקודם זכה בו כצ"ל:

## דף כד.

**רש"י ד"ה דאייתי מבי נשא** וכו' והיה לו מעשר שני וירשתו עם שאר נכסים כצ"ל:
**תוס' ד"ה ורבי אלעזר אומר** (הנמעל"ד) אליבא דרב ששת וי"ל דרבנן אע"י עצמו כצ"ל:

## דף כד:

**גמ' עד שיתכוין לשחתה**. נ"ב עי' ב"ק (דף כו ב'):
**רש"י ד"ה בטיל ממלאכתו העין נסמית** כצ"ל:

## דף כה:

**תוס' ד"ה בהמה** וכו' לאו אורח ארעא למקניי' כצ"ל:

## דף כו.

ד"ה **תוס' ובודוי** וכו' כגון פירות לקוחין. נ"ב עלח"ש בפ"ז דפאה:

## דף כו:

**רש"י ד"ה הכי נמי** וכו' דכלים של קונה בעינן שהקונה כצ"ל:

## דף כז.

**רש"י ד"ה דיד עניים הוא** וכו' הרי הוא כידן כצ"ל:

## דף כח.

**גמ' דעבדי אינשי דמזנבי בצנעא**. נ"ב הכי ס"ד וקמ"ל דלאו מלתא היא אלא קושטא דמיל קרקע נמי עבדי דמזבני בפרהסיא. ובלא"ה נמי לק"מ. התם גבי לקוחות ודאי אית ליה קלא דרמיא עלייהו למידק ולא למשדי זוזי בכדי ומש"ה אפסידו אנפשייהו. איברא הכא מלתא דלא רמי אאינשי הוא בין בקרקע בין בעבד. מיהת ודאי עבד אית ליה קלא טפי מקרקע דשכיחא טובא והו"ל צינעא בודאי לגני מכירה דעבד דהוי מלתא דתמיהא ודכרי אינשי מש"ה סד"א לא ניחוש לה סתמא וגם זה ברור:

**רש"י ד"ה החליף שור בפרה** וכו' מאי כיצד הואיל והא אתי לאשמועינן כצ"ל:

**תוס' ד"ה הקורא לחבירו** וכו' שחבירו עבר בלאו. נ"ב נראה שר"ל שנשא בת ישראל הכשרה וצ"ע שאם הקורא ממזר לפני פטר:

## דף כט.

**תד"ה אותו ולא אותה** וכו' נוהגות בין ביום בין בלילה. נ"ב עשי"ע (סל"ד סע"ב וסל"ו):

## דף כט:

**גמ' ואזיל כהן וטריף לי' חמש**. נ"ב לפר"י בתוס' ניחא. ולרש"י צ"ל דשעבוד ה"ס שלו קודם למכירה וכתב לכהן הרשאה דאל"ה ה"ל ממון שאין לו תובעים:

**שם מ"ט דאמר קרא**. נ"ב עשי"ע (יח):

**שם וממולא** כצ"ל ומה שנ"ב ס"א ממולא נמחק:

**תוס' ד"ה הא לן והא להו** וכו' היאך חוץ למקומו וכו'. נ"ב תימה דאישתמיטי' הא דפ' אע"פ (דף סא.) התלמידים יוצאין לת"ת שלא ברשות אפי' שלש שנים וסמכו רבנן עלה ועבדא עובדא בנפשייהו ואשכחן התם דבין בני א"י בין בני בבל הוו עבדו הכי. איברא דודאי בני א"י הם שנזכרו שם גם היו פוסקין להם שנים רבות ללמוד תורה הרי שהיו אלו ואלו לומדים שלא במקומן. שמא אותן כולן עשירים היו וברשותם כמה דבעי מיהו מדברי חכמים דהתם ביוצאין שלא ברשות תקשי ליה עכנ"ל איפכא דבני בבל נושאין אשה תחלה אח"כ הולכין ללמוד בא"י (ועד"ז פרשתי ההיא דת"ח מצוינין לפי שאינן בני מקומן) ושוב אין צרכי ביתם עליהם לגמרי משא"כ בני א"י אינן רשאין ללכת חו"ל אם מוצאין ללמוד בא"י לפיכך אף שיושבים בבית רבם צרכי ביתם מוטלין עליהם. גם ישיבתה קשה יותר כמ"ש אין י"ט שלא בא בולשת לציפורי. ושמא גם א"י מצלת גם מן החטא יותר מבבל:

## דף ל.

**גמ' דרש דרש חציין של תיבות.** נ"ב שמעתי ששתי תיבות הללו נחלקין והאחד נחשב לחצי שלפנינו והשני עם החצי שאחריו א"נ משום דדמי להדדי. ואי הוי אמר דרש חד. הו"א דבתרא הוא להכי נקטינהו לתרוייהו דע"כ קמא הוא וק"ל:

**שם א"ל אביי ניתי ס"ת כצ"ל:**

**שם במערבא פסקי ליה** וכו'. נ"ב עמ"ש בס"ד מגילה (דף כט ב') ולפ"ז כללא דכל פסוקא דל"פ משה ל"פ לא ידיע שפיר והכל לפי המנהג:

## דף ל:

**גמ' אלא בסופה** כצ"ל. נ"ב בחולם ובמפיק:

## דף לא.

**גמ' כאילו דוחק רגלי שכינה.** נ"ב כנה כביכול ובאמת כ"ה לפי שמסתרת ממנו ומסירה השגחתה ממנו ככתוב פן יראה בך ע"ד ושב מאחריך:

**תוס' ד"ה גדול המצווה ועושה** וכו' שאם ירצה יניח. נ"ב אבל יותר נראה משום דבמצווה יצה"ר מתגרה בו יותר ממי שאינו מצווה כדאמרי' שמניח או"ה ומתגרה בישראל ואיתא להא ולהא דלפום צערא אגרא:

**ד"ה דלא מפקדנא ועבידנא** וכו' והא מפסיד כל הברכות כולן. נ"ב עמ"ש סוף עירובין:

**ד"ה ובאת אמו** וכו' שהיתה מטורפת מדעתה. נ"ל שהצריכו לכך משום דאל"ה הא קיל בן נח נהרג אף על פחות משו"פ ואזהרתן זו היא מיתתן א"כ לא היה חייב בכבודה. גם היה צריך למחות בידה בפרט דאיכא נמי משום ב"ת. אע"ג דאינם מוזהרין אב"ת. מיהא בת קטלא הויא ולמה הניחה להתחייב בנפשה אלא ודאי מטורפת דעת היתה דלאו בת עונשין היא. שוב ראיתי להלן (דף לב ע"א) תוס' ד"ה רב מסתיע לדברי שכוונתי האמת בתוס' אבל מ"ש שם אינו ברור כמש"ל:

## דף לב.

**תוס' ד"ה רב יהודה** וכו' דאל תחזור בחנם לא איצטריך קראי. נ"ב דרשע הוא שמונעו ממצוה בחנם ולדידי משו"ה ליכא למישמע די"ל שהוא שונאו של בעל האבדה ואע"ג דהשתא נמי י"ל ממ"נ אי רשע גמור הוא שמצוה לשנאותו מ"ט לא ישמע לו ואי בכשר (או שראהו עובר עבירה יחידי) מ"מ מצוה הוא לכוף את יצרו אפילו אי חזא בי' דבר

עבירה ואביו שמונעו רשע ועובר על ד"ת ומאי קס"ד שישמע לו. הא לק"מ. סד"א כיון שהוקש כבודו לכבוד המקום ישמע לו דמחיל ליה קב"ה יקריה לגבי אבוה קמ"ל דקרא מעטי'. גם מ"ש ר"י שאין הבן חייב להפסיד אבדתו בשביל אביו אפילו למ"ד משל בן. ל"נ לי דהכא נמי מי ליכא קורת רוח לאביו בשעה שמאכילהו ומשקהו בטרם יבקש אבדתו. איברא ודאי איפכא מסתברא דאפי' למ"ד משל אב היינו שאין חייב לתת מכיסו להאכילו כו' מיהא כה"ג שאבדה לו אבדה באותה שעה שצריך להאכיל אביו מודו כ"ע שמניח אבדתו ועוסק בכבוד אביו לזונו משל אביו כיון דהשתא מיהת לאו מדידיה יהיב ליה מידי. וגם ספק הוא אם ימצא אבדתו. איך יניח מצות כבוד ודאי ויתפוס הפסד ספק ממונו ונראה שאפילו להאכיל אותו הצריך לכך חייב להחיותו בתחלה:

**תד"ה דמחיל וכו' וצריך לומר שהודיעו.** נ"ב ואפ"ה הויא בדיקה כה"ג נמי משום דשעת ריתחי' הוי כדמסיק:

## דף לב:

**גמ' והא רבא משקי בי הילולא** וכו' ודלי להו וכו' הוי משקי ביה וכו' שהיו מסובין בבי משתה כצ"ל:

## דף לג.

**גמ' ואמרי לה שמואל בר ר' יוסי.** נ"ב ישמעאל צ"ל:

**שם בכל מקום מותר להרהר.** נ"ב בכ"מ לרבות מבואות המטונפות דהכי ס"ל לר"י בפא"ר:

**שם מכי הוה חזי ליה לאודניה.** נ"ב משמע אע"גדלא חזי ליה לרביה הו"ל קימה שיש הדור לאודניה דחזי דר"י מאור עינים הוי ואפי' בד' אמות לא ידע דקם מקמי. מ"מ טפי ודאי לאו הדור הוא:

**רש"י ד"ה נמצאת מכשילן** וכו' ואנו בני אדם. נ"ב אילו היה כך נ"ל להגי':

**ד"ה לאונסי'** וכו' ומעיין בשמועתו כצ"ל:

**ד"ה הרפתקי.** מאורעות כצ"ל:

**תוס' ד"ה אין בעלי** וכו' אע"פ שאינו חייב. נ"ב ועי' תענית (דף יג.):

## דף לג:

**גמ' אלא מאי קאמר.** נ"ב כלומר מאי צריך לאזהורי כיון שראה רב יהודה לשמואל רבו דקם מקמי דרי"ח אבוהי פשיטא דאיהו דבריה נמי הוי דמחייב למקים מקמיה ומשני

תלמודא דה"ק זימנין דאתי מאחורי. ר"ל לפי שהתלמיד יושב לפני רבו בפנים אל פנים וזימנין דאתי ר"ח מאחורי דשמואל וכי יתיב קמי ר"י ושמואל לא חזו ליה דליקום מקמיה א"ה אמר ליה אפי' הכי קום את מקמיה דכי חזית ליה לאבוך דאתי. דסד"א כיון דרבי' לא פליג לו יקרא אין לר"י לעמוד מפני אביו דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב אלא היכא דרביה פליג ליה יקרא להכי אמר ולא תחוש ליקרא דידי שאלמלא ראיתיו גם אני עמדתי מפניו דפליגנא ליה יקרא. זה למדתי מדברי הר"ן הועתק בת"י:

**שם מפני לומדיה עומדים מפניי לא כ"ש**. נ"ב עי' מכות דף כ"ב: בתו"י ד"ה אין ת"ח וכו' אינו רשאי אינו חייב. נ"ב זה א"א לומר כאן דקא יהיב טעמא כדי שלא יהא כבודו מרובה וכו'. והתימה לא מידי הוא בפרט לפי תי' התוס' לק"מ:

## דף לד.

**תוס' ד"ה מעקה וכו' כשיהיה לאשה לקיים מצות עשה**. נ"ב שחייבת בה כגון שמחה דח"ה והקהל שגם הוא בח"ה ונזדמן לה מצוה שלא הזמן גרמא כגון מעקה וכו':

**תוס' ד"ה גברי בעי** וכו' ונחייבי נשים במזוזה. נ"ב וי"ל לענ"ד אה"נ נשים מחייבי נמי בת"ת במצות דידיה מיהת דהוי נמי חיי לגברייהו ולא מעטינהו קרא משאר ת"ת של מצות שאינן חייבות אלא דבמשנה דסוטה משמע קצת דרבנן דס"ל כאילו למדה תפלות אפי' בלמוד מצות דידהו וצ"ע ביו"ד סי' רמ"ו:

## דף לד:

**ד"ה אשה** וכו' שאינו צריך לאמו חייב להעלות עולת ראיה להר הבית. נ"ב נ"ל שטעות הוא וכצ"ל חייב לעלות להר הבית. דקטן ודאי לאו בר קרבן הוא אפי' לפי' הירו' שם:

## דף לז:

**גמ' ור"ע סבר קרבו נסכים במדבר**. נ"ב צ"ל משל תגרי או"ה שהיו מביאין להם כדאיתא בבתרא דיומא. וכק"צ באין אף מח"ל חוץ מן העומר ושתי הלחם וזה אפי' אחר שבאו לארץ כ"ש קודם שבאו לארץ שהכל שוה:

## דף לח.

**תוס' ד"ה והוא הדין** וכו' יש לה היתר לגרוס איסור. תי' איסור נמחק ונ"ב היתר צ"ל וסמיך אדתנן ספ"ק דערלה נוטעין יחור של ערלה ואפילו אגוז דאסר ר"י לנטעו לכתחלה מודה שאם נטעו

הפרי מותר:
**בא"ד משמע שהאיסור נפקא**. נ"ב צ"ל בעיי"ן:

## דף לח:

**גמ' הלכות מדינה** כצ"ל:

## דף לט.

**גמ' א"ל רבי אלעזר והאנן תנן** כצ"ל ותי' ב"ר יוסי נמחק:
**שם מערב ביזרני**. נ"ב כמו פזרני שהזרעים נפזרים בזריעה בקרקע ומצינו חילוף פזר בזר:
**שם משארי משארי**. נ"ב האלף ט"ס וצ"ל משרי משרי:

## דף מ.

**גמרא אי' ידעי כולא** כצ"ל:
**שם יהיב ליה שיפא דרינרי**. נ"ב אע"ג דאין להנות ממעשי נסים כדאיתא בפרקא דחסיד עמ"ש בס"ד פד"מ:
**שם אלא טוב לשמים ולבריות**. נ"ב והא דכתיב בשלוח הקן למען ייטב לך וגו' ל"ד לקרא דלמען יאריכון ימיך דגבי כבוד אב דכתיב ביה על האדמה רעל כרחך אהטבה דעוה"ז קאי משא"כ בשלוח הקן דלא כתיב הכי ע"כ שבקי' דמוקי אנפשי' אאריכות ימים דעוה"ב סיפא דקרא מפרש לרישי':
**שם כה אמר ה' אלהים איש גלוליו לכו עבודו ואחר אם אינכם** כצ"ל:
**שם עושין כחנוני**. נ"ב נ"ל דהיינו בצדיק וכשר כענין כי נאץ נאצת את אויבי ה' אבל רשע גמור הא חזינן בכל יומא יש רשע עושה מאת ח"ה ומאריך ברעתו ורשע שהשעה משחקת לו שאני נמי:
**במסוהש"ס פאה פ"א אין זה לשון משנה ועמ"ש בריש מפנין**:

## דף מ:

**גמרא שקדם לחלה ארבעים שנה**. נ"ב עמ"ש בפרק פרת חטאת (קי"ח ב') בפירושי לסע"ר פ"י:
**תד"ה ויש אומרים וכו' דגנאי יותר**. נ"ב ויש לחלק עוד בין שוק לשוק שיש שאינן ב"א מצויין בו כל כך ואעפ"כ אינו שבח לתלמיד לאכול שם ותדע דהא אפי' בחצר מפליגינן

בהכי דאיכא חצר שאדם בוש מלאכול בתוכה כדתנן גבי קביעות למעשר פ"ב ופ"ג דמעשרות. גם יי"ל ההולך בשוק ואוכל או מיושב וכולהו איתנהו ובהכי ניחא נמי דלא הוה זהיר רשב"ר מעיקרא אלישנא דקרא סמיך:

## דף מא.

**גמ' עד שיראנה.** נ"ב עי' ב"ב (קס"ח א') ומ"ש על הקדמת ר"מ לפרק חלק:
**תד"ה אי אתמר** וכו' ואפי' איסורא איכא. נ"ב היכא דמצי לקדש בעצמו אע"פ שמיכרה וליכא למיחש שמא תתגנה עליו אפ"ה איסורא הוא כי עביד ע"י שליח מצוה המוטלת עליו ויכול לקיימה בו והא דתנן בשלוחו משום דצריך לאשמועינן דינא דקדושי שליח נמי הוו קדושין בדיעבד ולעולם איסורא איכא בכל גוונא היכא דלא אניס ולהכי ודאי לא נדע מלתי' דר"י מרישא אלא מבבא יתרא שמעינן לה שפיר ודוק:

## דף מא:

**גמ' והם אוכלים ושותים עמו.**תי' ושותים נמחק:
**תד"ה פיחת** וכו' מהא דאמר כצ"ל:

## דף מב.

**גמ' מעמידין להם אפוטרופוס.** נ"ב אחד לכל אחר מיתמי בפ"ע והיינו דקתני ובוררין לשון רבים:

## דף מג.

**גמ' ולא אנוס.** נ"ב לא צריך קרא דאונס רחמנא פטריה אלא פרט לאומר מותר. ולא שוגג דהא בר קרבן הוא. וי"ל כי לא מייתי קרבן בחיוב כרת:

## דף מג:

**לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים א"צ** וכו'. נ"ב פי' דמעיקרא פשיטא ליה דליכא למימר דסבר אצל"פ בעדים דא"ה מאי קמ"ל הן הן עדיו בד"מ בלא"ה לוה מצי למטען פרעתיך א"ו סבר צריך לפורעו בעדים וא"ש היינו דאהני לן הן הן עדיו משום דאיהו לא מהימן ומקשי ליה הני נוגעין בעדותן ומשני לעולם דקס"ד דקסבר אצל"פ בעדים ולא תקשי לך מאי אהני הנך עדים אפי' כי אמרת אין שלוחים נעשים עדים כי קאמר לוה דפרעי' מהימן. מיהא בעי אשתבועי משא"כ עדי' לא בעי אשתבועי להו ואהני טובא כי

אמרינן דשלוחים נמי בתורת עדות הן ונוגעין לא הוו במגו ומסיק דהיינו קודם תקנת שבועת היסת דוקא הוא דאיתנהו בתורת עדים אבל בתר דתקנו היסת לא אמרי' מגו לאפטורי משבועה ואשתני דינא דהשתא לכ"ע אין שלוחים נעשים עדים בד"מ ודו"ק:

## דף מד:

**גמר' א"ל אינה עושה שליח** כצ"ל:

## דף מה.

**רש"י ד"ה תותי ציפי**. נ"ב ללשון שני יש לנו דוגמתו בפ' מ"ש (דף כה.) חזי הני ציפי דבי רב:

## דף מה:

**לא חציף אינש לשווי לאבוהי שליח**. נ"ב מ"ש בתורה גבי שכם שעשה לאביו שליח ודאי לק"מ דעובדי כוכבים ע"ז פנים אך ששנוי בנביאים אצל שמשון תקשי לכאורה. ומ"מ אינה קושיא שאין מביאין ראיה מן התוקע שתקע עצמו ליותר מזה לקחת אשה מבנות פלשתים וע"ל ר"פ האומר עובדא דרבין חסידא:

**שם אתא קריביה באגרא וקדשה**. נ"ב בלי ידיעת אביה:

**רש"י ד"ה כפתי'** וכו'. וזימנו את קרוביהם כצ"ל:

**בתוס' סד"ה בפירוש** וכו' ואי ליתא מינסבא בתיקון חכמים. נ"ב ולא משמע הכי לקמן פרק האומר (דף סה א') דא"ה תחסר נמי בדיבורה דאמה מדרבנן:

## דף מו.

**תד"ה נראין דברי וכו' ונראה דתרי רב ירמיה הוו**. נ"ב טובא הוו ודאי אבל רב ירמיה ב"א תרי חדוש הוא וי"ל שהיה גם ת"ח לר"ה כמו לרב דכוותיה אשכחן בר"ח שהיה תלמידו של רב כדמוכח בכמה דוכתי דקרי ליה רבינו הגדול ואמר שמועתא טובא משמיה ובספ"א שהיה ת"ח ליה:

## דף מו:

**וטרחא דכהן אחילתיה**. נ"ב נ"ל אחלה צ"ל:

## דף מז:

**מלוה ברשות בעלים לחזרה קאי**. נ"ב תימה ומי איכא מ"ד דלאו ברשות בעלים לחזרה קיימא מי לית ליה הא דתנן ריש מכות סתמא מעידין באיש פלוני שחייב לחברו ע"מ ליתן עד שלשים ואי איתא אמאי משלמי כי מתזמי וקמייתי עלה ברייתא דמלוה סתם אינו רשאי לתבעו עד שלשים יום וכי מתני הכל לפי תנאו (ומייתי ליה מקרא). א"ה רשב"א במאי קמיירי אי בתוך שלשים בסתם הלואה או בתוך זמן שקבע כ"ע סבירא דלאו לחזרה קיימא ואי לאחר זמנה בהא לימא ת"ק דלאו לחזרה קיימא וי"ל דאיכא לאוקמה ההיא דמכות בששלח בה יד והתחיל להוציא ממנה כ"ש בשכבר הוציאה כולה כה"ג כ"ע ס"ל לאו לחזרה קיימא והכא מיירי בשעדיין כולה בעיין והכא והכא תוך זמנה לאונסין:

**רש"י ד"ה השואל וכו' לעשרה ימים**. נ"ב לדוגמא בעלמא נקטי' ה"ה פחות או יתר אלא לאפוקי סתם שאלה דס"ל דהדרא מיד:

## דף מח.

**גמ' כיון שעשאן מקודשת**. צ"ל שאמר הרי את מקודשת כשנתן לה והברייתא קצרה במוהי. א"נ מקודשת מדרבנן די"ל אמרה היא ונתן הוא ספיקא הוי וזה דוחק דכל היכא דאמרי' מקודשת סתם קדושין גמורין הם ואם פשטה ידה וקבלה [קדושין] מאחר אינה צריכה גט משני:

## דף מח:

**גמ' ולא ניחא ליה בדהבא**. נ"ב דאיכא למיחש לזיופא דלמא נחושת קלל או מוצהבת הוא דנראה יפה כזהב: רש"י ד"ה במיא דלא חשיבי אמרי' דלא היתה כצ"ל:

## דף מט:

**גמ' אפי' צדיק גמור מקודשת**. נ"ב עש"ע נ':

**שם מאי עניות עניות דתורה**. נ"ב תדע דהא (בירמיה נ"א) קרי לה רבת האוצרות וכתיב כוס זהב בבל:

**שם עשרה קבים שינה ירדו לעולם**. נ"ב כי מתוקה שנת העובד ולא קחשיב הכא אלא מה שהורישן הטבע וחלק לכל אומה מנתה ומידתו מדקאמר בכולהו ירדו לעולם אבל

במדות גרועות הנקנות בבחירה לא קמיירי דהא עבדים שטופי זימה נינהו כדתנן באבות מרבה עבדים וכו' ואמרי' בפע"פ ששה דברים ציוה כנען את בניו:
**רש"י ד"ה דכתיב אחות** וכו' ולא היו דורם עוסקים בתורה. נ"ב רצה להשמר מנגוע בכבוד הצדיקים כי בודאי לא היתה המניעה מהם אף אמת הדבר לא היה יכול דניאל ללמד בישיבה לפי שמנוהו המלכים על עבודתם ככתוב ואקום ואעשה את מלאכת המלך וכן חמו"ע וכה"ג אשכחן במרדכי כדאמרינן בספ"ק דמגילה דפרשו ממנו רובה של סנהדרין מחמת שהיה משנה למלך מכל מקום בני דורם בפני ג"ר לא בקשו ללמוד:

## דף נ.

**גמרא בהא אתרא ניחא ליה דניבזה** כצ"ל. נ"ב כך נ"ל במפיק ה"א וכדתנן התם מה ראתה אמם של אלו להתגרש ש"מ בזיון שלה הוא אף שמפרש"י נראה דגריס דנבזי ועליה דידיה קאי טפי מסתברא כדפרי':
**רש"י ד"ה דאיתיליד** וכו' הדרי זביני כצ"ל:

## דף נ:

**גמ' ושלהן היתה** וכו' ואמר הרי כולכן כצ"ל וכ"ה בכל הסוגיא:
**רש"י ד"ה כאחת הרי שתיכן** כצ"ל:
**תד"ה חוששין** וכו' דחיישינן שמא מחמת קדושין הם. נ"ב עמו"ק (סמ"ה):
**ד"ה ה"ג דמקדשי** וכו' והוי חששא להקל והוי גיטא. נ"ב זה דבר תימה כי נראה דאגב שטפא אתיא לתי' כאלו לא נחתו למסקנא דסוגיא דהתם וכן בההיא דשמא דחוץ לחומה לנו לחד פירושא וכן בפא"ד חיישינן שמא באמבטי עיברה ובמש"א (ד"ע סע"ב) וליחוש דילמא קורא אחדי':
**בא"ד שמא אחרהו וכתבוהו**. נ"ב וכן בגט פשוט (דף קעא.):

## דף נא.

**רש"י ד"ה ואחד עשר** וכו' וכי קרינהו כצ"ל:
**שם ד"ה שאני מעשר** וכו' אבל קדושין דליתנהו בטעות אינן בזה אחר זה כצ"ל:
**שם ד"ה קדשו ארבעים** וכו' היכי מתאכלי כצ"ל:
**שם ד"ה לא יקדשו** וכו' שאמר לכולם נתכוין כצ"ל:
**ד"ה קדושין** וכו' ולא פירש איזה מהן כצ"ל:
**ד"ה הא** וכו' שעמהן כצ"ל:

## דף נב:

**תד"ה וכי אשה** וכו' ולא דק. נ"ב כוונת רש"י על שהיתה עזרה מיוחדת לנשים שכך הוא קרויה עזרת נשים כדי שלא יהיו עם אנשים בערבוביא ולא עוד שאפי' בע"נ לא היו רשאות לעמוד כשהיו אנשים מצוים שם כגון בשמחת בה"ש שמפני כך הקיפוה כצוצרה שתהיינה עומדות עליה לראות ולא תהיינה מעורבות בין האנשים א"כ פשיטא לא היו רשאי להכנס אם לא לצורך גדול:

**סליק**